

De redactie nodigt lezers uit boeken te recenseren voor deze rubriek

Wat dit boek interessant maakt, is de visie dat economie over meer dient te gaan dan rationeel gedrag en marktwerking. Markten zijn ingebed in instituties en menselijk gedrag is heel wat gecompliceerder dan meestal wordt verondersteld. De vraag is of ook culturele verschillen tussen landen en regio's een aanwijsbaar effect hebben op de vormgeving van instituties en de economische prestaties. Het boek van Eelke de Jong is aan de beantwoording van deze vraag gewijd. Zoals wordt geschetst door coauteur Robbert Maseland, is de substantieve traditie, waarbij rekening wordt gehouden met de institutionele vormgeving van productie en verdeling, rond negentienhonderd verlaten om plaats te maken voor een meer formele benadering op basis van rationeel keuzegedrag. De afgelopen decennia is de belangstelling voor instituties en opvattingen toegenomen, omdat er behoefte is aan een realistische benadering van economische vraagstukken. Cultuur is een vaag begrip, zoals De Jong meermaals benadrukt. Sociologen en antropologen grossieren in fraaie definities, maar in de economie kan worden volstaan met aandacht voor waarden, *culture as preference*, en informele instituties, *culture as constraints*. Cultuur is van invloed op de formele instituties in de economie. Deze formele instituties zijn weer bepalend voor het systeem van beheer en bestuur, dat vervolgens de allocatie en verdeling reguleert. Een dergelijke sequentie van oorzaak en gevolg wordt met een pijlschema geïllustreerd, waarbij rekening wordt gehouden met terugkoppelingen van economische uitkomsten naar bestuur, formele instituties en cultuur. Aan dit schema, dat in de meeste hoofdstukken met kleine nuances terugkeert, worden alle theoretische inzichten opgehangen. De belangrijkste beschouwingen zijn te vinden in de hoofdstukken vijf en zes. In hoofdstuk vijf wordt nagegaan in hoeverre waarden de vormgeving van formele instituties op diverse markten bepalen. Zo blijkt bijvoorbeeld dat een samenleving die niet al te zeer terugdeinst voor risico gekenmerkt wordt door een op marktwerking gebaseerd financieel stelsel, een flexibele arbeidsmarkt, een open economie en specialisatie in innovatieve producten. Het tegendeel geldt voor landen met een hoge mate van risicoaversie. Men zou met de auteur kunnen stellen dat landen waarin marktwerking prevaleert de beste resultaten boeken op economisch vlak, af te meten aan de productie per hoofd en de economische groei. Dit zou betekenen dat er een significant verband is tussen cultuur en economisch presteren. Volgens de auteur

Jong, E. de (2009) *Culture and economics. On values, economics and international business*. Londen: Routledge.

is hiervan echter geen sprake. In hoofdstuk zes worden economische kengetallen gerelateerd aan de vier culturele dimensies van Hofstede, naast *uncertainty avoidance* zijn dit *power distance*, *individualism versus collectivism* en *masculinity versus femininity*, voor een steekproef van 24 rijke landen. De auteur stelt dat de statistische relaties tussen de economische kengetallen en de dimensie *uncertainty avoidance* niet beantwoorden aan de verwachtingen. De regressiecoëfficiënten hebben namelijk een negatief teken. Maar dit lijkt me juist het resultaat dat mag worden verwacht. Hoe meer risico wordt vermeden, hoe lager de groei.

Hoe dan ook, in het boek wordt geconcludeerd dat cultuur geen directe invloed heeft op de economische prestaties van landen. Als verklaring hiervoor wordt een beroep gedaan op het *long-chain*-argument. In de pijlschema's zijn cultuur en economisch presteren zo ver mogelijk van elkaar verwijderd, instituties en bestuur zitten er nog tussen. Op grond hiervan wordt geconcludeerd dat dezelfde economische uitkomsten kennelijk mogelijk zijn bij verschillen in cultuur. Ter adstructie wordt gewezen op het feit dat de VS en Duitsland heel verschillend scoren met betrekking tot risicomijding, terwijl beide landen een hoog bbp per hoofd hebben. Opgemerkt moet echter worden dat de economische groei in Duitsland mede bepaald is door het inhalen van de technologische achterstand. Daarbij passen andere instituties dan bij een innovatieve expansie. De resterende hoofdstukken van het boek gaan over deelonderwerpen. De rol van religie staat centraal in hoofdstuk zeven. Ondanks de stellige beweringen van Max Weber blijkt er geen systematisch verband te bestaan tussen een specifieke religie en economische prestaties. Ter verklaring wordt wederom het *long-chain*-argument aangevoerd. Hoofdstuk acht is gewijd aan een bespreking van het begrip sociaal kapitaal. Sjoerd Beugelsdijk, een tweede coauteur, probeert orde te scheppen in de chaos aan literatuur door onder meer uit te gaan van een benadering op twee niveaus, waarbij op individueel niveau vertrouwen centraal staat, terwijl op geaggregeerd niveau gekeken wordt naar normen van samenwerking. Aardig is dat ook aan de negatieve kanten van sociaal kapitaal, als gevolg van uitsluiting van buitenstaanders, aandacht wordt geschonken. Het boek biedt veel informatie over de stand van zaken in de literatuur. Wat meer structuur zou niettemin welkom zijn.

THEO VAN DE KLUNDERT

Emeritus hoogleraar aan de Universiteit van Tilburg